

In de school der beproeving.

Nauwelijks is de kruitdamp opgetrokken, zijn de kazematten verlaten, of de examinatoren hebben achter hun tafeltjes plaatsgenomen, de jongelui die een of ander diploma willen behalen lossen hun salvo's wetenschap af. Als zij de roos niet raken zullen zij zakken, wanneer zij te weinig treffers boeken zullen zij zich voor een herexamen gesteld zien. Binnenkort zal ook de overige schooljeugd den overgang moeten bevechten naar een hogere klasse of tot een andere inrichting van onderwijs. Daarbij zullen zich eenige verschijnselen voordoen, die de jongens kregel zullen maken en de ouders overstuur. Het zal bijvoorbeeld blijken dat Bolletje die met een aureool van knaapheid de lagere school heeft doorlopen op de M.u.o., of op het Gym nauwelijks mee kan komen. Maar Jantje Zorgeloos, door ouders en meesters als een ezeltje beschouwd, zal op eens een spurt beginnen en als een kraan de eerste plaats veroveren. De beredeneering van deze verschijnselen, die meestal niet in die mate verontrustend zijn als het geprangde ouderhart meent, zij aan de mannen van het vak overgelaten. Een goed paedagoog beseft dat hij niet slechts zoon en dochterlief in de klasse heeft, maar dat ook pa en moe bij hem in de bank zitten. De methode, die bij de ouders begint, zal in vele gevallen de meeste kans op slagen bieden. Voor goede meesters, leeraren van professie, directeuren vol levenswijsheid koester ik groot respect, gaarne breng ik ze hier een eeresaluut. De bedoeling van dit stukje is niet, op hun terrein te grasduinen, maar een vergelijking te trekken tusschen de schoolbank en ons aller leven.

Immers, wij allen hebben plotseling een overgang moeten maken, wij zijn bevorderd tot de school der beproeving. Wellicht zal ons later blijken dat deze kastijding met zooveel teederheid en zulk een verschooneerde liefde door den Heere op ons is toegepast, dat ons de tranen van dank in de oogen zullen springen. Voor het oogenblik is zij ons geen zaak van vreugde, waarlijk niet! Wij hadden voorzeker, ieder in zijn weg, reeds kennisgemaakt met de velerlei kruis en druk die ons vanwege de zonde overkomt. Maar een bitterheid als de huidige, heeft ons hart toch nimmer gekend. Wij zien ons voor heel nieuwe valken geplaatst waar ons begrip vrij stompzinnig tegenover staat, waarbij ons mangelt aan routine, die bij ons een tegenzin verwekken. Bolletje ziet het aureool om zijn kopken voortbleken, zijn dappere beentjes sloffen nu moedeloos voort. Er is in zijn oogjes, waarin zooiets lag van: hier ben ik en de rest is entourage! een onzekere, angstige blik gekomen. Ook het omgekeerde doet zich voor. Menschen, die waarlijk niet als sterren blonken, stallaantaarns om zoo te spreken, openbaren nu gaven van hoofd en hart, die ons beschaamd maken.

Wat mij betreft, het bevalt mij slecht in de school der beproeving, ik voorzie een her-retje! Dat is niet zoo erg, lieve vrienden. Begin maar met een één of een twee, klem de tanden op elkaar, vouw de handen onder de bank. Ook dit vak zal geleerd worden, als het God bleeft! Niet spijbelen, niet onverschillig worden, niet mopperen; daar heb ik geen hoofd voor! Als het hart maar wil, moet het hoofd wel mede! Lessen leeren, opgaven maken en ze overmaken als het werk wemelt van correctie-rood! De Heere helpt! Als het anders niet gaat, dan maar twee jaar doen over de klas. Wij zullen er komen, een beetje vernederd, een beetje gedeukt, maar wij zullen er komen. Wij zullen geraken tot de vreedzame vrucht der gerechtigheid, ons door den Waarachtige beloofd en, geoefend door de beproeving, zullen wij met lijdzaamheid loopen de loopbaan die ons voorgesteld is.

Bilderlijk zong:

Is 't nacht voor ons, eens zal de morgen rijzen,
Geen aanstoot meer belemmert dan ons pad.
En heel uw ziel zal Gode dank bewijzen
Voor elke wond en bloed- en tranenspat.

N. B.

dervind, gij kunt u bijna geen denkbeeld vormen van het vertrouwen, dat ik in deze dagen verkregen heb en ik durf zeggen: v e r d i e n d heb. Daarvoor heb ik onophoudelijk reden om God te danken, zonder Wiens bijstand al mijn goede wil onnut zoude geweest zijn en wien alleen de eer van dit alles toekomt....."

Zoo stond de Farizeër eenmaal vóór in den tempel en heeft God óók gedankt.

Ja, het geslacht dat meehielp Nederland naar den ondergang te drijven, had het bijzonder goed met zich zelf getroffen, er werd veel gedankt.

Onder zulke geestesgesteldheid gaat het dan ook snel naar den ondergang. Maar men bleef er vroom bij.

Wanneer iemand uit Frankrijk terug komt en een bloedig tafereel ophangt van de Parijsche revolutie en besluit met de woorden: „ja, men liep tot aan de enkels in het bloed en zoo moet het hier ook gaan....." dan citeert Van Lennep in verontwaardiging Vondels Lucifer: „Dát zal ick keeren, is het anders in mijn macht.....!"

in 't aangezicht der waarheid. Een zonde, waarvoor zoowel kerkelijke als onderwijskringen zich mogen wachten, met name in tijden als deze.

Dit stel ik voorop. Gelijk in 1936 zou ik het een zegen achten, als we heel die van misverstanden doortrokken meeningsgeschillen-affaire ter zijde zouden stellen.

Zoo niet, dan verklaar ik evenwel mijnerzijds niet te zullen rusten, eer de oogen van wie ik bereiken kan geopend zullen zijn voor de twee kanten, die er aan de onderscheiden zaken zitten. Men zal geen vrede mogen nemen met een solutie, die een vingerwijzing beteekenen zou in de richting van den één, zonder tevens de aandacht te vestigen op een equivalent, dat voor rekening ligt van den ander.

Want in tijden van nood hebben we eendracht noodiger dan ooit. Ware eendracht evenwel wordt alleen bereikt in bond met de waarheid en rechtvaardigheid. Ze kan o.i. ditmaal gediend worden door de methode van: de spons over de lei; want hetgeen hier en daar verkeerd is gezegd verteert zich zelf wel. Wil men evenwel de spons weren van de lei, welnu, dan kan de ware eendracht slechts verkregen worden door de lei eerlijk te beschrijven. Met schrift, dat vooral geen partijschrift is.

Het woord is dus feitelijk, voor wat deze materie betreft, aan anderen. Ik heb het oog op wie verklaard hebben, dat het in de kerken heel erg er voor stond, en dat een nieuwe reformatie hard noodig was. Blijven zij, ook na de gegeven toelichting, van deze meening, dan moeten zij er vóór zijn, dat de zaken in elk geval worden afgehandeld, ook al zal verplaatsing naar een volgende synode, of althans uitstel tot na September wel onvermijdelijk zijn. Blijven zij van meening, dat het heel erg staat met de leer, dan zou ik zelf tegen afvoering van het agendapunt zijn, het wordt hoog tijd, dat het beschuldigen zonder doorgezette argumentatie een einde neemt. De kerken kunnen dáár (!) niet meer tegen.

Niet vanwege eenige nerveuse stemming zou ik dus vóór terzijdestelling van de kwestie zijn. De oorlogstoestand moge aanleiding zijn, hij mag geen reden worden. Als de kerken werkelijk ernstig gevaar belopen, een gevaar, dat zij bezweren kunnen, dan moeten zij spreken. Wij moeten ons van die taak niet laten afhouden onder invloed van een overigen thans begrijpelijke anti-gekkibel-stemming. Want in de ernstige dagen van thans is geen grootter ongeluk denkbaar dan een ontrouwe kerk, die werkelijke belangen der waarheidsverkondiging zou verwaarloosen. Als Nederland nu óók nog een principiele wetenschap en een getrouwe kerk verliest, dat is de ellende groter dan de oorlog heeft kunnen brengen.

Ter wegneming van alle misverstand en opdat ieder wete, wat hij doet, indien hij de vredesgedachte zou willen steunen, sta hier de verzekering, dat ondergetekende er niet aan denkt, iets van wat door hem geschreven is en bestreden werd, terug te nemen, wijl hij in zijn desbetreffende leerstellige meeningen steeds meer bevestigd is geworden. En hij is voornemens, indien God hem daartoe in de gelegenheid blijft stellen, naar te verdedigen en toe te lichten en voor te dragen. Ook wat betreft de voor de toekomst der christelijke samenleving uiterst belangrijke vraag der z.g. „algemeene genade".

Wie dit bedenkelijk vindt, of de meening van anderen een gevaar blijft achten voor de kerken, die moet vooral niet vóór het afvoeren van het bekende punt van de synodale agenda stemmen of zich er vóór verklaren.

Mijn schild en mijn betrouwen —

In Gods hand leggen we de toekomst van kerk en volk, van school en christelijk verenigingsleven. Dat de Sneeker synode na dr Kaajan nu ook haar voorzitter door den dood zag wegnemen geeft aan haar arbeid wel een bijzonder droevig relief. Ook wij willen gaarne het goede gedenken, dat in ds J. L. Schouten aan onze kerken geschonken werd. Hij heeft niet veel meer van den oorlogsbrand vernomen: wie weet, wat wij nog zullen ondervinden?

Toen ik in 1914 in mijn eerste gemeente, nog maar enkele weken predikant, mijn eersten oorlogsbidstond leiden moest, was mijn tekst Matth. 18: 7. Wie had kunnen denken, dat ik in Mei 1940 hem weer zou kiezen?

Hij blijve ons allen in gedachten: want hij verhindert ons, achter de massa weg te schuilen met onze individuele verantwoordelijkheid.

K. S.

Van Lennep, De „Voorzichtige".

Mr J. van Lennep, de bekende romanschrijver, heeft in enkele dikke bundels brieven en verzen gepubliceerd afkomstig uit zijn familie-archief, van zijn vader Mr C. van Lennep en van zijn grootvader, Mr D. G. van Lennep.

Prachtig materiaal om den tijd te verstaan waarin ze geschreven zijn.

Vooraf wordt ons uit deze correspondentie duidelijk, hoe deze Van Lennep, in tegenstelling b.v. met Mr Bilderdijk, op de meest succes- en eervolle wijze door het perikele tijdperk der fransche overheersching zijn heen gelaveerd.

Toen, in de dagen vóór het fransche tijdperk, de Oranjepartij nog even het roer in handen kreeg, dank zij de duitse hulp, acht Mr C. van Lennep het raadzaam zijn gezin uit Amsterdam te verwijderen en verbleef het op zijn buitengoed aan het Manpad, ergens in de buurt van Heemstede. Hieraan danken wij een uitvoerige correspondentie van hem over den gang van zaken te Amsterdam en krijgen we tevens gelegenheid een diepen blik te slaan in de geestesgesteldheid van dezen achtbaren Amsterdamschen regent (die heusch niet tot de slechtsten behoorde).

In een van zijn brieven aan zijn vrouw vertelt hij, dat de Amsterdamsche vroedschap zich genoodzaakt heeft gezien, wegens de rumoerigheid in de stad, aan het volk het dragen van Oranje toe te staan. Een concessie van belang, want Oranje werd door de Amsterdamsche regenten bitter gehaat en de brave Van Lennep maakte daarop helaas geen uitzondering. Men was patriot en franschgezind, dat bracht het belang van de brandkast mee, zoo men moende, en dat besliste.

Maar lees nu het volgende:

„.....Deesen morgen is het Oranjedraagen hier gepermitteerd, dat een woeste vreugde onder het gemeen verwekt heeft, hetwelk reeds tot veele buitensporigheden is overgeslagen..... Ik heb van het stadhuis gaande op raad van den Heer Elias ook Oranje aangehad, om over den Dam te komen, daar het zeer vol was, doch in de Kalverstraat heb ik het weder afgedaan, liepde dat er geen een fatsoenlijk mensch bijna mee liep. Op de grachten ziet men dit ook niet, wél in de straten....."

Is het niet typeerend? Op de grachten, waar de deftige patriciërs huizen staan, wordt geen oranje gedragen, maar wel in de straten, waar de kleine luyden huizen.

Intusschen, Van Lennep is er goed doorgerold, dank zij deze „kleine concessie" aan Oranje.

En het is tekenend voor heel de atmosfeer in dezen tijd. Want Van Lennep is maar niet zoo'n enkeling die er tusschen door loopt. Neen, hij is een zulver type van den geest die heerschend is.

We lezen in denzelfden brief, dien Van Lennep 's avonds afmaakte:

„Ik kom zoo even van de Vroedschap te huis. De Heeren Graafland en Munter zijn daar ook weer verschenen met Oranje, dat de meesten openlijk of bedekt aan hadden, gelijk ook ik....."

Voorzichtigheid is toch maar de moeder der porceleinkast, zegt een wel zeer typeerend hollandsch spreekwoord.

Toch is het maar een benauwd leven, zoo onder dat Oranjabewind. De Heeren Regenten moeten wel heel voorzichtig zijn en..... zij zijn niet in achtig, dat is wel het ergste wat hun overkomen kan; waren ze niet gewend als koningen te heerschen?

Van Lennep schrijft aan zijn „Cejetje", zijn vrouw op het Manpad:

„.....Schoon ik wel gissen kan wie de bewerkers van alle deze onheilen zijn, vergeef ik het hun, en ik bidde God, dat Hij het hun ook vergeve. Nooit is mij de Christelijke Godsdienst schooner voorgekomen dan nu....."

Dat ziet er op het eerste gezicht niet kwaad uit. Iedere gereformeerde ouderling zou een „tien" op 's mans rapport geven, als ze op huisbezoek bij hem waren geweest en zulke taal des ootmoeds van zijn lippen mochten vernemen.

Maar we moeten voorzichtig zijn, we staan aan den vooravond van den ondergang van de Republiek. En er is „vergeven" en „vergeven". Het hart is een zeer arglistig ding.

We kijken maar even over 's mans schouder, wanneer de veeren pen weer over het papier zweeft:

„Geloof mij, de man van Cejetje (dat is hij zelf dus) zal altijd een groot en edelmoedig man zijn, ook in zijn vernedering....."

De vergevingsgezindheid krijgt al een wrang bijmaakje.....

Maar we zijn er nog niet. De Oranje-overheersching gaat al meer heerschen en de trotsche regentenstad „zuicht". De man van Cejetje schrijft:

„Het is de derde October. Dit pleegt een feestdag voor mij te zijn, wijl mijn braave en zalige Vader op dien dag jaarig was. Konde zijn verhemelde geest needer zien en weten wat hier beneden omgaat, hij zoude zich over zijn zoon niet schamen. Ik weet, dat ik zijn deugdzaame voetstappen vervolg en ook dit denkbeeld verkwikt mij....."

En verder:

„.....o! Gij weet niet hoe ik mij somtijds amuseer, als ik denk hóe Christelijk ik mijn haters en benijders zal beschamen! Ja daar zal ik recht pret van hebben en velen, die mij sedert eenige maanden niet hebben willen aanzien, zullen dit in het vervolg niet durven doen. En ik, ik zal altijd de zelfde kunnen zijn en blijven, en mijn ware eer en grootheid, minder in mijn rang dan in mijn personeele hoedanigheden stellende, zal ik om mij zelve de agting van iedereen verwerven. Gij weet niet, hoezeer ik dit reeds nu on-